

AVRUPA-ŞÜPHECİ PARTİLERİ AVRUPA YANLISI PARTİLERDEN AYIRT ETMENİN KARMAŞASI: BİR ÇÖZÜM OLARAK YENİ BİR AVRUPA ŞÜPHECİLİĞİ TİPOLOJİSİ

Akif Cem ÖZKARDEŞ*

Öz

Geçtiğimiz 15 yılda Avrupa entegrasyonuna karşı siyasi muhalefet kaçınılmaz bir şekilde artmıştır öyle ki bu dönemde Avrupa Birliği çeşitli siyasi, ekonomik ve toplumsal zorluklar ile karşı karşıya gelmiştir. Bu muhalefet olgusu gerek akademisyenler gerekse gazeteciler ve siyasal elit tarafından sıkça ifade edilmiş ve bu olgu ile ilgili tüm söylem ve pratikler genelde Avrupa şüpheciliği terimi ile etiketlenmiştir. Bu makale bugüne kadar Avrupa şüpheciliği üzerine yapılmış akademik çalışmaların ışığında yeni bir teorik teşebbüste bulunmakta ve özellikle siyasi partiler üzerine Avrupa şüpheciliği olgusu açısından gelecekte yapılacak incelemelere farklı bir bakış açısı önermektedir. Siyaset Bilimci Peter Mair'in (2007) Avrupa entegrasyonuna karşı yükselen muhalefeti açıklarken "polity" olgusuna yaptığı vurguyu bir başlangıç noktası olarak seçmektedir. Daha sonra çalışma literatürde ortaya konulan diğer Avrupa şüpheciliği tipolojilerinden farklı bir tipoloji ortaya koyacak ve Avrupa şüpheciliği ve Avrupa yanlılığı arasındaki ilişkiyi teorik olarak tartışacaktır. Bu yolla bu iki olgu arasındaki karmaşanın çözümüne yönelik bir öneri getirecektir. Makale son olarak siyasi partilerin AB'ye yönelik pozisyonlarının üç farklı kategori ile tanımlanabileceğini öne sürecektir: "politika Avrupa şüpheciliği", "polity Avrupa şüpheciliği" ve "şüpheci olmayan Avrupa yanlılığı".

Anahtar Kelimeler: *Avrupa şüpheciliği, Avrupa yanlılığı, Avrupa entegrasyonu, Polity.*

* Doktora Sonrası Araştırmacı, Avrupa Çalışmaları Enstitüsü, Universite Libre de Bruxelles, Brüksel, Belçika, e-posta: akifozkardes@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5292-6874.

THE COMPLEXITY OF DISTINGUISHING EUROSCEPTIC PARTIES FROM PRO-EUROPEAN PARTIES: A NEW EUROSCEPTICISM TYPOLOGY AS A SOLUTION

Abstract

Political opposition to European integration has inevitably increased in the last fifteen years as the European Union has faced various political, economic and societal challenges in this period. This phenomenon of opposition has often been expressed by academics, journalists as well as practitioners and all discourses and practices associated with this phenomenon have generally been labelled with the term Euroscepticism. This article will make a new theoretical attempt in the light of the academic works in the Euroscepticism literature, and proposes a different perspective to the future studies on the phenomenon of Euroscepticism, especially concerning political parties. It will choose political scientist Peter Mair's (2007) emphasis on the phenomenon of "polity" while explaining the rising opposition towards European integration as a starting point. Then, it will put forward a new Euroscepticism typology which differs from the former typologies suggested in the literature of Euroscepticism and theoretically discuss the relationship between Euroscepticism and pro-Europeanism. In this way, it will propose a solution to resolve the confusion between these two phenomena. The article will conclude that the positions of political parties towards the EU can be defined in three different categories: "political Euroscepticism", "polity Euroscepticism" and "non-sceptical pro-Europeanism."

Keywords: Euroscepticism, pro-Europeanism, European integration, Polity.

Giriş

Avrupa Birliği (AB) çeşitli Avrupalı aktörler tarafından çeşitli sebeplerle uzun yıllardır eleştirilmektedir. Bu eleştiriler (ya da Avrupa entegrasyonuna yönelik bu siyasi muhalefet) genel olarak akademi içinde ve dışındaki gözlemciler tarafından Avrupa şüpheciliği¹ (*Euroscepticism*) terimi ile adlandırılmaktadır.

Kullanımı açısından Avrupa'daki ulusal sınırları aşmış (ve ulusal sınırlar içinde de günlük hayatta belirli bir tanınırlığı olan) bu terim hala AB'ye yönelik çeşitli nicel ve nitel eleştiriler öne süren aktörleri, bu aktörlerin Avrupa siyasetine bakış açılarını ve politikalarını tanımlamak için kullanılmaktadır.

¹ Orijinal olarak "Euroscepticism" ismiyle ortaya çıkmıştır ve bu konuya ilerleyen kısımlarda değinilecektir.

Siyaset biliminin inceleme alanına ise uzun yıllar önce girmiştir; ancak akademik literatürde terimin tanımı, önemi, çeşitleri ve etkileri açısından mutlak bir görüş birliği olduğunu söylemek zordur.

Bir olgu olarak ise Avrupa şüpheciliği hala kendine yayılma alanı bulabilmektedir. Avrupa-şüpheci partiler 1990'lı yılların aksine artık daha sık iktidara gelebilmektedirler ve hatta pratikteki bir örnek olarak, Avrupa-şüpheci aktör veya reçeteler bir AB üyesi ülkenin Birlikten ayrılışına dahi sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla, bu olgu artık sadece soyut açıdan değil somut bir açıdan da Avrupa siyasetine yön vermektedir. Tabii ki Avrupa-şüpheci fikir ve pratikler sadece bağımlı değişkenler olarak görülmemelidir. Öyle ki Avrupa ve dünya siyasetindeki birçok gelişme (Avrupa içindeki ve dışındaki ekonomik krizler, Avrupa dışındaki savaşlar ve göç hareketleri,² ekonomik adaletsizliklerin artması, aşırı sağ hareketlerin yükselişi vb.) bu olgunun da evrimine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla akademik literatür de böylesine dinamik bir olguyu gerek teorik açıdan gerekse ampirik açıdan sürekli incelemekte ve ortaya yeni çalışmalar koymaktadır.

Bu çalışmalar birçok aktörü (siyasi partiler, seçmenler, medya, sivil toplum, bürokrasi vb.) ya da siyaset süreçlerini (örneğin hükümet politikaları ya da yasama süreçleri vb.) ele almış ve Avrupa şüpheciliğinin bazen sebeplerini bazen ise sonuçlarını araştırmıştır. Sadece bu şekilde ampirik çalışmalar değil teorik çalışmalar da yapılmış ve bu çalışmalarda Avrupa şüpheciliğinin ne olduğu, ne şekillerde kendini manifesto ettiği, kaç farklı türe sahip olduğu ve nasıl kategorize edilmesi gerektiği tartışılmıştır.

Bu makale, bugüne kadarki yapılmış çalışmaların ışığında yeni bir teorik teşebbüste bulunmakta ve özellikle siyasi partiler üzerine Avrupa şüpheciliği olgusu açısından yapılacak incelemelere farklı bir bakış açısı önermektedir. Araştırmanın çıkış noktası olan Mair'in (2007) analizi, Avrupa şüpheciliği araştırmalarında AB'yi ulus-devletten tamamen ayrı olarak gören yaklaşımlar yerine, muhalif olunan siyasi varlığın bir "polity" olarak bütüncül bir şekilde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle literatürde ortaya konulan diğer tipolojilerden farklı bir tipoloji ortaya koyacak makale, yine bu tipoloji aracılığıyla Avrupa şüpheciliği ve Avrupa yanlılığı arasındaki ilişkiyi teorik olarak tartıştıktan sonra bu iki olgu arasındaki karmaşanın çözümüne yönelik bir öneri getirecektir. Bunu yapmak için makalenin ilk önce birinci kısmında Avrupa şüpheciliğinin Avrupa siyaseti ile alakası ve önemine odaklanarak bir arka plan sunulacaktır. Bunu takiben ikinci kısımda olgunun tanımı ontolojik açıdan gözden geçirilecek ve üçüncü kısımda ise literatürde

² Bu makalenin kaleme alındığı dönemde 2022 Ukrayna-Rusya savaşı sebebiyle Avrupa kıtasının içinde de göç hareketlerinin gerçekleştiğini belirtmekte fayda vardır; ancak bunun AB siyasetine etkisi açısından bir öngöründe bulunmak için henüz çok erkendir.

öne sürülmüş çeşitli tipolojiler eleştirel bir şekilde tartışılacaktır. Daha sonra dördüncü kısımda bu makalenin öne süreceği yeni tipolojinin başlangıç noktası olan Mair'ın (2007) politika-şüpheciliği (*policy-scepticism*)³ ve *polity-şüpheciliği* (*polity-scepticism*)⁴ ikililiğinin neden önceki tipolojilere göre daha çok tercih edildiği açıklanacak ve bu doğrultuda bu ikililiğin üzerine yeni bir tipoloji inşa edilecektir. Son bölümde ise yeni tipolojinin neden sadece AB üyesi ülkeler değil aynı zamanda AB dışındaki ülkeler için de uygulanabilir olduğu açıklanacaktır.

Arka Plan: Avrupa Şüpheciliği ve 2022 Yılı İtibariyle Avrupa Siyasetindeki Yeri

Bu bölüm Avrupa şüpheciliğinin anlamı, çeşitli tipolojileri ve önerilecek yeni tipolojiden önce bu olgunun Avrupa siyaseti açısından ne anlam ifade ettiğini kısaca tartışacaktır. Usherwood ve Startin'e (2013: 12) göre Maastricht Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Avrupa şüpheciliği "Avrupa entegrasyonunun içinde gittikçe daha fazla yerleşik ve ısrarcı olan bir olgu" olarak anlaşılmalıdır. Şu kesindir ki Avrupa şüpheciliği (ya da bu terim ile ilişkilendirilen aktörler ve gelişmeler) Avrupa siyasal ve sosyal hayatını uzun süredir şekillendirmektedir. Son yirmi yılda, Avrupa şüpheciliği sadece tek bir Avrupa ülkesine özgü olmamıştır. Tanımı ve sebepleri akademik literatürde yer, zaman ve uluslararası gelişmelere göre çeşitlilik göstermektedir.

Akademik literatür içinde Avrupa şüpheciliği tartışmalı bir olgu olmaya devam etmektedir. Örneğin, Bertocini ve Koenig (2014: 4) Avrupa şüpheciliği kelimesinin gerek medya kaynakları gerekse bazı akademik çalışmalar tarafından hatalı olarak kapsayıcı (*catch-all*) bir terim olarak kullanıldığını ileri sürmektedir. Dahası terimin çeşitli şekillerde yorumlanıyor olduğu (ya da bu konudaki kafa karışıklığı) siyasi elit arasında da gözlemlenebilir. Avrupa şüpheciliğinin tanımının ne olduğu fazlasıyla tartışmalı olmakla birlikte terimin çeşitli tipolojileri de akademik literatürde bir o kadar değişkenlik göstermektedir. Bu olgunun sebeplerini tek bir faktör ile üstelik tek bir ülkede dahi açıklamak genelde zor bir pratik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dahası tek bir ülkede kimin ya da neyin (örneğin siyasi elit, kamuoyu, çıkar grupları vb.) Avrupa-şüpheci olarak adlandırılacağı meselesi başka bir zordur. Avrupa

³ Çalışma boyunca çeşitli kelime ve kelime gruplarının İngilizce akademik literatürdeki anlamları parantez içinde *italik* yazılmak suretiyle aktarılmıştır. Okuyucu açısından takibi kolaylaştırmak ve bir anlam karmaşasına yol açmamak adına ihtiyaç duyulduğu yerlerde aynı kelime ve kelime grupları birden çok sefer bu şekilde yazılmıştır.

⁴ *Polity* kelimesi çeşitli kaynaklarda yönetim şekli, idare şekli vb. kelimeler ile tanımlanmıştır ve İngilizce dilindeki anlamını Türkçe'de birebir yansıtan bir kelime bulunmamaktadır. Bundan dolayı, çeşitli Türkçe akademik çalışmalarda da kelimenin orijinal dilinde olduğu gibi aktarıldığı görülmüştür. İlerleyen kısımlarda *polity-şüpheciliğinin* ne anlama geldiği detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

şüphencilği geniş bir olgu olarak siyasi yelpazenin hem solunda hem de sağında bulunabilir: “[...] popülizm gibi, aşırı sağdan aşırı sola kadar herhangi bir ideolojik pozisyon ile uyumludur” (Leconte, 2010: 4). Sonuç olarak, Avrupa şüphencilği siyasal ve toplumsal açıdan çok geniş kitleleri ilgilendiren ve etkileyen bir olgudur.

1950’li yıllardan bu yana Avrupa entegrasyonu sürecinin hiçbir engel ve sorun ile karşılaşmadan ilerlediği uzun periyodlara rastlamak zordur. Günümüze kadar entegrasyonun doğası Avrupalı siyasetçiler, seçmenler ve akademisyenler tarafından ihtilafli bir mesele olmaya devam etmiştir. Ancak son yıllardaki bazı gelişmeler (Örneğin; 2009 Avro Bölgesi Krizi, 2015 Göç Krizi, 2016 Brexit Krizi ve aşırı sağ hareket ve siyasi partilerin yükselişi) kaçınılmaz bir şekilde AB’nin geleceğine yönelik kaygıları ve/veya eleştirileri arttırmıştır. Bu makale, içinde bulunduğumuz dönemin Avrupa şüphencilği araştırmaları açısından yeni bir dönem olarak görülmesi gerektiğini önermektedir. Öyle ki şu anki siyasi bağlamı sağ popülist parti ve hareketlerin yükselişi, aşırı sağ siyasi grupların ortaya çıkışı, göreceli olarak yakın zamandaki Brexit referandumu, Avro Bölgesi’nde devam etmekte olan ekonomik sorunlar, artan göçmen ve mülteci hareketleri ve terörizm gibi Avrupa entegrasyonunun 2000’li yılların ortasından önce deneyimlemediği gelişmeler karakterize etmektedir. Dahası kamuoyunun AB’yi nasıl algıladığı konusuna gelindiğinde ise önümüze somut örnekler çıkmaktadır. 2005 yılında Fransa ve Hollanda’da Avrupa Anayasası üzerine yapılan iki referandum; İrlanda’da 2008 ve 2009 yıllarında Lizbon Antlaşması’nın onaylanması üzerine yapılan iki referandum ve Birleşik Krallık’ta 2016 yılında AB üyeliği üzerine yapılan ve Brexit referandumu olarak da bilinen referandum kamuoyunun AB’nin geleceğini şekillendirmede nasıl güçlü bir rolü olduğuna ilişkin önemli örneklerdir. Hatta daha da ileri gidilip Brexit referandumunun bir AB ülkesinde Avrupa şüphencilığının şu güne kadarki en somut manifestosu olduğu iddia edilebilir.

Dahası, geçmişte Avrupa yanlısı (*Pro-Avrupa*) özelliği ile bilinen Güney Avrupa’da dahi seçmen temelli Avrupa şüphencilığının yükselişi, bu olgunun bölgesel bir manifestosu olarak öne çıkmaktadır. Buna göre, ekonomik kriz Avrupa entegrasyonu üzerine kamuoyunda ciddi bir değişikliğe yol açmış ve öyle ki AB artık “kemer sıkma politikaları ve egemenliğin azalmasıyla” ilişkilendirilmeye başlanmıştır (Verney, 2017: 183). Örneğin, Freire, Teperoglou, ve Moury (2014: 494) çalışmalarında ekonomik krizin ortaya çıkışını takiben Yunanistan ve Portekiz’in “seçmen seviyesinde güçlü bir Avrupa şüphencilği” tecrübe ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Yunan kamuoyunun AB’den ayrılışı desteklememiş olmasına rağmen, geçmişte en Avrupa yanlısı olarak bilinen ülkelerden biri olarak Yunanistan’da, bu çalkantılı dönemde “Avrupa şüphencilığının uyuyan devi” uyanmış ve siyasi bir çekişme

alanı olarak Avrupa entegrasyonunun önemi ve dile getirilmesi (*saliencie*) ciddi şekilde artmıştır (Verney, 2015: 292). Ancak yine de, Clements, Nanou ve Verney (2014, 247) kriz sırasında paradoksal bir olguya işaret etmektedir: buna göre, Yunan kamuoyunun AB'ye olan desteğinin düşmesine rağmen, Avro para birimine olan desteği artmıştır. Ancak ekonomik krizin ortaya çıkışının ardından on yıllık bir periyodun ardından, Güney Avrupa ülkelerinin Avrupa şüphecililiği birbirinden de farklılık göstermektedir ve bu konuda Teperoglou ve Belchior (2020: 21) AB'nin ekonomik krizden önceki pozitif imajının Portekiz ve İspanya'ya geri dönmesine rağmen, krizin “Yunanistan ve İtalya’da daha kuvvetli bir etki bırakması” sebebiyle bu iki ülkede Avrupa şüphecililiğinin daha fazla yapısal olan davranışlarının gözlemlendiğini öne sürmektedirler. Bu iki araştırmacı, ilginç başka bir bulgunun da altını çizmekte ve Yunanistan, Portekiz ve İspanya’da sol ideolojilerin Güney Avrupa şüphecililiğinde önemli bir rol oynadığını ancak İtalya’nın bu konuda bu gruba dahil olmadığını belirtmektedirler (Teperoglou ve Belchior, 2020: 21). Dahası Verney de (2017: 183) Güney Avrupa’da kamuoyu daha fazla Avrupa yanlısı hale gelen ve “krizin göreceli olarak dokunmadığı” Malta’yı tek istisna olarak göstermektedir.

2009-2020 yılları arasında, 2009 Avro Bölgesi Krizi'nin son derece olumsuz etkilediği Güney Avrupa’da sadece seçmen seviyesinde değil, parti seviyesinde de akademik kaynaklar ve medya kaynakları tarafından Avrupa-şüpheci olarak etiketlenen çok farklı ideolojilerden birçok siyasi parti kurulmuş⁵, önemli seçim kazanımları elde etmiştir⁶. Güney Avrupa dışındaki diğer ülkelerde de Avrupa-şüpheci partilerin yükseldiği⁷ ve hatta iktidara geldikleri görülmüştür⁸ Dahası bazı Avrupa-şüpheci aktörlerin uzun süre ülkeleri siyasetini domine ettikleri görülmüştür (Viktor Orbán liderliğinde iktidarda bulunan Fidesz gibi).

Sonuç olarak, Avrupa şüphecililiği 2022 yılı itibariyle hala aktif olarak kullanılan, geçmiş yıllardaki ekonomik kriz, göç krizleri vb. gelişmeler ile ilişkisi incelenen, tartışmalı bir olgu olarak Avrupa siyasal hayatında varlığını sürdürmektedir. Üstelik 2020’li yılların beraberinde getirdiği Covid-19 pandemisi ve 2022 Ukrayna-Rusya Savaşı gibi büyük çaptaki gelişmelerin varlığı şüphesiz ki Avrupa şüphecililiği olgusunun geleceğini etkileyecektir. Bir üye devletin ayrılışı dahil yukarıda belirtilen çoklu krizleri tecrübe eden AB

⁵ Örneğin, İspanya’da Podemos ve Vox, İtalya’da Beş Yıldız Hareketi (M5S).

⁶ Örneğin, Portekiz’de Sol Blok (BE), Portekiz Komünist Partisi (PCP), Yunanistan’da Altın Şafak] ve hatta iktidara gelmiştir [örneğin, Yunanistan’da SYRIZA ve Bağımsız Yunanlar (ANEL), İtalya’da Beş Yıldız Hareketi ve Lig (Lega), ve İspanya’da Podemos.

⁷ Örneğin, Almanya’da Almanya için Alternatif (AFD), Hollanda’da Özgürlük Partisi (PVV), Macaristan’da Jobbik vb.

⁸ Örneğin, Estonya Muhafazakâr Halk Partisi (EKRE), İzlanda’da Sol-Yeşil Hareket (VG), Finlandiya’da Finler Partisi vb.

ilerleyen yıllarda varlığını koruduğu sürece ona olan muhalefet, yani Avrupa şüpheciliği de önemini koruyacaktır.

Kavramsal Açıdan Avrupa Şüpheciliği

Literatürde Avrupa şüpheciliğinin bir olgu olarak ontolojik açıklaması üzerine yapılan teorik çalışmalar en az olgunun nedenleri ve sonuçlarına yönelik yapılmış çalışmalar kadar çeşitlidir. Avrupa entegrasyonunun ilk birkaç on yılında bu konu üzerine çalışan araştırmacılar “Avrupa projesine olan muhalefet ya da düşmanlığa” ilgi göstermemişlerdir (Leconte, 2015: 251). Avrupa şüpheciliği olgusu 1990’lı yılların başında akademi içerisinde popüler hale gelmiş ve o dönemden itibaren geniş bir literatür ortaya çıkmıştır. Ancak, yine de şunun not edilmesi önemlidir ki Avrupa şüpheciliği ilk kez bir siyaset bilimi terimi olarak değil, bir gazetecilik söylemi olarak doğmuştur (Sczerbiak ve Taggart, 2003: 6). Bu terim Avrupa entegrasyonunun ilk yıllarında var olmadığı gibi bunun yerine entegrasyona karşı çıkan aktörler “milliyetçi”, “piyasa karşıtı”, “komünist”, “Gaullecü” vb. sıfatlar ile adlandırılmaktaydılar (Leconte, 2010: 3).

Terimin ilk kez kullanılışının izine 1980’li yılların ortasında rastlanılmaktadır. Bu konuda Harmsen ve Spiering (2004: 15, 16) belirtmektedir ki her ne kadar terimin en erken kullanılışı için Oxford İngilizce sözlüğü (*Oxford English Dictionary*) 1986 yazında the Times dergisinde yayımlanan bir makaleye atıfta bulunsa da Spiering (2004) yine the Times tarafından Kasım 1985’de yayımlanan ve içinde Avrupa şüpheciliği kelimesinin “birbirlerinin yerine geçecek” bir şekilde “piyasa-karşıtlığı” ile birlikte kullanıldığı başka bir makaleye işaret etmektedir. Dolayısıyla Avrupa şüpheciliği teriminin 1980’lerin ortasında Avrupa Topluluğu (AT) üzerine yapılan kamuoyu tartışmaları sırasında Britanya’da doğduğunu ve özellikle dönemin Başbakanı Margaret Thatcher’ın 1988 yılındaki meşhur “Bruges konuşmasından” sonra popüler hale geldiğini belirtmekte fayda vardır (Leconte, 2010: 3). Daha da ileri giderek Spiering (2004:127) Britanya’yı “Avrupa şüpheciliği teriminin evi” olarak adlandırmaktadır. Bu açıdan AB’den ayrılan ve ayrılışı tüm dünyada büyük yankı uyandıran Birleşik Krallık’ın AB’den ilk ve tek çıkan ülke olması da etkileyicidir. Ancak Avrupa şüpheciliği ilerleyen yıllarda gerek üye gerek aday gerekse üyelik perspektifi olmayan tüm ülkelerin incelenmesinde akademi içinde ve dışında kullanılan bir terim haline gelmiştir.

Avrupa şüpheciliği terimi orijinal İngilizce halinde üç farklı bileşenden oluşmaktadır [“Euro”, “Sceptic” ve “Ism” (Sørensen, 2008)] ve bu açıdan incelenmesi önemlidir. Bu doğrultuda şu sorular sorulabilir: İlk olarak “Euro” ile tam olarak ne kastedilmektedir? Avrupa mı yoksa AB’mi? Yoksa başka bir alternatif mi? Örneğin, Spiering (2004: 128) “Avrupa şüpheciliği içindeki ‘Avro’ (*Euro*) bileşeninin AB ve onun öncüllerini ifade ettiğini ve şüphecilik

(*scepticism*) bileşenin ise ‘kuşku’ (*doubtful*) anlamına geldiği yönünde net bir görüş birliği olduğunu” ileri sürmektedir. Ancak yine de ilerleyen bölümlerde kısaca değinilecek olan çeşitli Avrupa şüpheciligi tipolojilerinden bazıları Avrupa şüpheciligi içindeki “*Avro*” (*Euro*) bileşenin sadece AB’yi ifade ettiğine yönelik bu yaygın görüşe karşı çıkmaktadır. İkinci olarak, Avrupa şüpheciligi içindeki şüphecilik (*scepticism*) bileşeni ne anlam ifade etmektedir? Leconte’a göre (2010: 5) eğer bir araştırmacı şüphecilik (*scepticism*) bileşenini kelimenin tam anlamı doğrultusunda herhangi bir normatif düşünce ya da inancın eleştirel bir şekilde incelenmesini savunan bir felsefe okulu ya da metodu olarak tanımlarsa, Avrupa şüpheciligi terimi Avrupa entegrasyonuna karşı bir düşmanlığı ifade etmek zorunda kalmamaktadır. Ancak bu terimin şu anki kullanımı bu varsayımdan fazlasıyla farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda Hooghe ve Marks (2007: 119) terimin anlamının orijinal kökeninden farklılaştığını belirtmektedir. Üçüncü ve son olarak, içerisindeki “-izm” (*-ism*) bileşeni sebebiyle Avrupa şüpheciligi bir ideoloji olarak kabul edilebilir mi (Sørensen, 2008: 5)? Bu konuda ilk önce popülizm literatüründen hareket etmek faydalı olacaktır. Bu literatür içerisindeki hâkim görüş Mudde’nin (2004) meşhur popülizm tanımına dayanmaktadır ve buna göre popülizm bir “ince-merkezli ideoloji” (*thin-centred ideology*) olarak görülmelidir. Akademik çalışmalarda ve medya çalışmalarında her ne kadar popülizm ve Avrupa şüpheciligi bazen birlikte ele alınsalar da Leconte (2015: 257) Avrupa şüpheciliginin popülizm gibi bir ideoloji olmadığını ve ancak “bir söylem olarak yeniden kavramlaştırılabileceğini” belirtmektedir. Ancak Flood (2002: 3) ise “-izm” (*-ism*) son ekinin sıkça ideolojik etiketlerin bir içeriği olduğunu ve dolayısıyla Avrupa şüpheciligi teriminin de “siyasi inanç sistemlerinin alanına dahil olmaya yatkın olduğunu” not etmektedir. Tüm bunlar doğrultusunda, terimin ayrı ayrı bileşenleri düşünüldüğünde dahi Avrupa şüpheciligi olgusunun son derece ihtilafli olduğu görülebilir.

Bazı araştırmacılar Avrupa şüpheciligi için çeşitli tanımlar ortaya koymuşlardır. Örneğin, en basit ve sade tanımlardan birinden hareket etmek gerekirse, Valleste (2013: 17) günlük hayatta kullanılan Avrupa şüpheciliginin anlamının şu şekilde aşikâr olduğunu belirtmektedir: “Avrupa şüpheciler Avrupa Birliği (AB) entegrasyonunu eleştiren kişilerdir.” Archer da (2000: 88) basit bir tanım ortaya koymaktadır: “...terim AT/AB ile ilişkilendirilen Avrupa entegrasyon süreci (ve sürecin nihai noktası) hakkında kuvvetli çekinceleri olan kişileri” işaret etmektedir. Hooghe ve Marks (2007: 120) da farklı ama benzer kısalıkta bir tanım yapmaktadırlar: “Avrupa şüpheciligi ile Avrupa veya Avrupa entegrasyonu hakkında şüphecilik kastedilmektedir”. Kısa ve öz olmalarına karşın bu tanımların daha sofistike olmaya ihtiyaç duydukları ortadadır. Örneğin, Sørensen (2008: 6) Avrupa şüpheciligini daha geniş bir şekilde tanımlamaktadır: “belirli bir dereceye ve sürekliliğe ulaşan, AB’nin tamamına ya da bazı politika alanlarına ya da gelişmelerine yöneltmiş bir onaylamama

duygusu”. Bertoncini ve Koenig’e (2014: 1) göre, “Avrupa şüpheciligi çok geniş kapsamlı bir kategoriye temsil etmektedir ve ılımlı Avrupa şüpheciligi ile Avrofobi (*Europhobia*) arasında daha kesin bir ayrıma ihtiyaç duymaktadır”. Avrofbiklerin (*Europhobes*) çoğunlukla sağ ideolojide olan aktörler olduklarını (Bertoncini ve Koenig, 2014: 15), AB’den ya da AB’nin çekirdek politika alanlarından ayrılışı savunduklarını ve bunun aksine Avrupa şüphecilerin memnuniyetsizliklerini ifade etmekle birlikte AB’de reform yapmayı savunduklarını belirtmektedirler (Bertoncini ve Koenig, 2014: 7). Böylesine bir görüş Avrupa şüpheciliğinin daha detaylı tipolojiler ile açıklanmaya ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Çeşitli Tipolojiler

Son yıllarda akademik literatürde çeşitli Avrupa şüpheciligi tipolojileri önerilmiştir ve Avrupa şüpheciligi literatürü kendi içinde siyasi parti (ya da siyasal eliti inceleyen); kamuoyu (ya da seçmen davranışlarını inceleyen) ve medya, sivil toplum vb. alanları araştıran çeşitli alt dallara bölünmüştür. Örneğin, Archer (2000: 88) Nordik ülkelerdeki Avrupa şüpheciliğini anlayabilmek için onun düzgün bir tanımını ortaya koymanın önemini vurgulamıştır ve Avrupa entegrasyon sürecinin hangi yönlerinin kişileri daha fazla şüpheci yaptığını sormak suretiyle Avrupa şüpheciliğinin iki faktöre dayanan bir kavramsallaştırmasını önermiştir: “ilgi alanı” [süreç, politika (*policy*), hedef] ve “tepki düzeyi” [halka ait (*popular*), grup, elit]. Bir başka örnek olarak, Çek Cumhuriyeti eski Cumhurbaşkanı Václav Klaus’un Avro üzerine söylemi hakkında yaptıkları çalışmalarında, Hloušek ve Kaniok (2014: 35-36) bireysel seviyede politikacılar üzerine yapılan çalışmaların önemini vurgulamışlar ve bu alanda daha az Avrupa şüpheciligi araştırması yapıldığını not düşmüşlerdir.

Böylesine alt dallara yönelik ayrımların arkasındaki sebepler ontolojik, epistemolojik ve metodolojik kaygılar, araştırma konusunun öznesi, veri toplama ve analizi için tercih edilen metotlar vb. olarak görülebilir. Ancak bazı araştırmacılar diğerlerini böylesine ayrımlar yapmamaları konusunda da uyarılmaktadırlar. Örneğin, Skinner (2013: 123) parti-temelli (*party-based*) ve halk-temelli Avrupa şüpheciligi (*Mass Euroscepticism*) çalışmaları arasındaki ayrıma karşı çıkmakta ve “her iki düzeyde de” yapılan bir araştırma yaklaşımını desteklemektedir. Bu doğrultuda Skinner (2013: 123) literatürdeki bu ayrımı “parti temelli Avrupa şüpheciligi (party-based Euroscepticism) ve halk-temelli Avrupa şüpheciligi (Mass Euroscepticism) çalışmaları arasındaki yapay ayırım” olarak değerlendirmektedir. Ayrıca Vasilopoulou (2013: 153) araştırmacıları “Avrupa şüpheciligi olgusunu parti siyaseti ve kamuoyu çalışmalarının ötesinde inceleyecek” ve “Avrupa şüpheciliğini hem “bağımsız” hem de “bağımlı” değişken olarak ele alan” bütüncül (holistic) bir yaklaşım benimsemeleri konusunda uyarılmaktadır. Usherwood ve Startin (2013: 4) de Maastricht

Antlaşması'nın imzalanmasından bu yana Avrupa şüpheciliğinin sadece siyasi partiler ve kamuoyu içinde gömülü olmadığını aynı zamanda “parti-dışı gruplar, hükümetler ve medyada” bulunduğunu belirtmektedirler.

Aynı doğrultuda bu makale, Avrupa şüpheciliğinin sebeplerini ve etkilerini tam olarak anlamak için tek bir ülkede ya da bir ülkeler grubunda bulunan tüm siyasi ve sosyal birimlerin akademik literatürde araştırılması gereklidir şeklindeki görüşü savunmaktadır. Ancak bu makale, parti temelli Avrupa şüpheciliği (*party-based Euroscepticism*) ve seçmen/halk-temelli Avrupa şüpheciliği (*Mass Euroscepticism*) çalışmaları (ya da sivil toplum veya medya temelli çalışmalar) arasındaki farkı “yapay” olarak nitelendirmek yerine belirli ve özgün metodolojiler yoluyla farklı siyasal ve sosyal birimlere odaklanmanın da faydalı olabileceğini vurgulamaktadır. Böylesine bir anlayışın da bu siyasal ve sosyal birimler hakkında ümit vaat eden araştırma sonuçlarının ortaya çıkmasını sağlayacağını belirtmektedir.

Belirtildiği üzere, Avrupa şüpheciliğinin kavramlaştırılması hususunda geniş bir akademik literatür mevcuttur. Parti-temelli Avrupa şüpheciliği söz konusu olduğunda da Taggart ve Szczerbiak'ın (2001) meşhur “yumuşak” (*soft*) Avrupa şüpheciliği ve “sert” (*hard*) Avrupa şüpheciliği ayrımı belki de literatürün en iyi bilinen ve en sık kullanılan tipolojisi olmuştur. Yumuşak Avrupa şüpheciliği “Avrupa entegrasyonuna nitelikli muhalefet” anlamına gelmekte olup, “politika” (*policy*) veya “ulusal çıkar” (*national interest*) Avrupa şüpheciliği olmak üzere ikiye ayrılabilirken, sert Avrupa şüpheciliği ise Avrupa entegrasyonunun “ilkeli” reddi ve “bir ülkenin AB'ye girmesine ya da üyeliğinin devam etmesine muhalefet” olarak görülebilir (Taggart ve Szczerbiak, 2001: 10). Hem “politika” (*policy*) hem de “ulusal çıkar” (*national interest*) Avrupa şüpheciliği sert Avrupa şüpheciliği gibi Avrupa entegrasyonuna prensipli bir şekilde muhalefet anlamına gelmediği için “koşulludurlar”; ancak bu iki tür Avrupa şüpheciliği bir politika (*policy*) alanında değişiklik ya da ulusal çıkarlarda bir kayma olması durumunda Avrupa entegrasyonunun mevcut şekliyle desteklenebileceğini de işaret edebilirler (Taggart ve Szczerbiak, 2001: 10).

Buna göre ilk olarak “politika” (*policy*) Avrupa şüpheciliği a) Avrupa parasal birliği gibi araçlar yoluyla Avrupa siyasal ve ekonomik entegrasyonunun ciddi bir şekilde derinleşmesine yönelik muhalefet veya b) var olan mevcut bir politikaya yönelik muhalefet anlamına gelmektedir (Taggart ve Szczerbiak, 2001: 10). Ancak, “politika” Avrupa şüpheciliği Avrupa entegrasyonuna gösterilebilecek geniş destek ile de uyumludur; diğer bir deyişle, “politika” Avrupa-şüpheci biri Avrupa yanlısı (*pro-Avrupa*) olabilir. Buna karşın, aynı zamanda da bir antlaşmanın şartlarına ya da Avro para birimine geçilmesine de karşı olabilir (Taggart ve Szczerbiak, 2001:10). “Politika” Avrupa şüpheciliği zamana ve ülkeye özgü bir olgudur; çünkü bir

ülkenin halihazırda ulaştığı belirli bir entegrasyon seviyesine ve herhangi bir zamanda ortaya çıkan meselelere bağlıdır ve bunun da anlamı Avrupa şüpheciliğinin ifade ediliş biçiminin ülkeden ülkeye farklılık göstermesidir (Taggart ve Szczerbiak, 2001: 10).

İkinci olarak, “ulusal çıkar” (*national interest*) Avrupa şüpheciliği ulusal çıkarları koruma retorikğine ya da AB üzerine yapılan tartışmalarda bir ulusal çıkarın korunmasının savunulması anlamına gelmektedir ve “politika” (*policy*) Avrupa şüpheciliğinde olduğu gibi, “ulusal çıkar” Avrupa şüpheciliği de Avrupa entegrasyonuna gösterilebilecek geniş destek ile uyumludur (Taggart ve Szczerbiak, 2001: 10). Son olarak, Taggart ve Szczerbiak (2001: 11) bu iki alt kategorinin birbirini dışlamadıkları için sıkça birbirleriyle örtüşüklerini kabul etmektedirler.

Yıllar içerisinde Taggart ve Szczerbiak’ın bu tipolojileri çeşitli eleştiriler almış ve literatürde alternatif tipolojiler öne sürülmüştür. Tüm bunların arasında belki de en bilineni ve literatürde genelde ikinci hareket noktası olan çalışma Kopecky ve Mudde’nin çalışmasıdır. Kopecky ve Mudde (2002: 300) yumuşak/sert (*soft/hard*) ayrımını eleştirmekte ve bu ayrımın yumuşak Avrupa şüpheciliğinin geniş bir tanıma sahip olması sebebiyle zor anlaşılır olduğunu belirtmektedir. Kopecky ve Mudde’nin (2002: 297) parti pozisyonlarını iki boyutlu kavramsallaştırdığı çalışması Avrupa entegrasyonuna özel (*specific*) destek (yani Avrupa entegrasyonunun temelinde yatan düşüncelere verilen destek) ve yaygın (*diffuse*) destek (yani AB’ye verilen destek) arasında bir ayrım yapmaktadır. Bu konudaki yaklaşımın daha rahat anlaşılması için Kopecky ve Mudde’nin (2002) iki boyutlu kavramsallaştırmasına dayanan dört bölümlü tipolojisi Tablo 1’de gösterilmektedir:

Tablo 1: Kopecky ve Mudde’nin (2002) dört bölümlü tipolojisi

		Avrupa entegrasyonuna verilen destek	
		Avroseverlik (<i>Europhile</i>)	Avrofobi (<i>Europfobe</i>)
AB’ye verilen destek	AB-iyimser (<i>EU-optimist</i>)	Avrupa hayranları (<i>Euroenthusiasts</i>)	Avrupa pragmatikler (<i>Europragmatists</i>)
	AB-kötümser (<i>EU-pessimist</i>)	Avrupa şüpheciler (<i>Euroseptics</i>)	Avrupa retçiler (<i>Eurorejects</i>)

Bu tipolojinin ilk boyutuna bakıldığında Avroseverlerin “toplanmış bir egemenliğe (*pooled sovereignty*) (siyasi unsur) ve entegre olmuş bir liberal

piyasa ekonomisine (ekonomik unsur)” dayanan kurumsallaşmış bir işbirliği” anlamına gelen “Avrupa entegrasyonun düşüncelerine verilen destek” temelinde Avrofobiklerden ayrıştığı görülebilir (Kopecky ve Mudde, 2002: 300, 301). Ancak bu iki araştırmacı şunu da iddia etmektedirler ki Avroseyerler sadece uluslarüstü bir devleti savunan kişiler olarak değil, aynı zamanda Avrupa entegrasyonuna sadece ekonomik açıdan yaklaşan kişiler olarak da tanımlanabilirler (Kopecky ve Mudde, 2002: 301). Bu doğrultuda, hem AB’nin kurucu isimlerinden Jean Monnet hem eski Britanya eski Başbakanı Margaret Thatcher’ı örnek vermektedirler. Avrupa entegrasyonunu Monnet’in hem politik hem de ekonomik motivasyonlar ile, Thatcher’ın ise sadece ekonomik motivasyonla desteklediğini belirtmelerine rağmen iki ismin Avroseyer olarak düşünülebileceğini öne sürmektedirler (Kopecky ve Mudde, 2002: 301). Milliyetçileri, sosyalistleri veya izolasyon taraftarlarını içeren Avrofobikleri ise AB’nin genel fikirlerine karşı kişiler olarak nitelendirmektedirler (Kopecky ve Mudde, 2002: 301).

Tipolojinin ikinci boyutu ise AB-iyimser ve AB-kötümser arasındaki ayrıma dayanmaktadır. AB-iyimser kategorisi AB’nin şu anki şeklinden ya da gelecekteki görüntüsünden memnun olan, AB-kötümser kategorisi ise AB’nin şu anki şeklini onaylamayan ve geleceği konusunda da karamsar olan kişileri nitelendirmek için kullanılmaktadır (Kopecky ve Mudde, 2002: 302). Bir partinin belirli bir AB politikasına eleştiri yapıyor olması o partiyi mutlaka AB-kötümser kategorisine sokmamaktadır ve hatta tüm AB-kötümser partiler de AB üyeliğine karşı çıkmamakta ve bazıları AB’nin şu anki şeklini Avrupa entegrasyonunun kurucu ideallerinden uzaklaşmış bir şekilde görmekle birlikte bu idealler doğrultusunda değişebileceğini de umut etmektedirler (Kopecky ve Mudde, 2002: 302).

Bu araştırmacılar, bu iki boyutu Tablo 1’de de sunulduğu üzere parti pozisyonlarının dört farklı kategorisi ile sonuçlandırmaktadırlar. Avrupa hayranları, Avrupa pragmatikler, Avrupa şüpheciler ve Avrupa retçiler: Avrupa hayranları kategorisi Avrupa entegrasyonunun genel düşüncelerini destekleyen ve AB’nin şu anki halinden memnun olan yani Avroseyer ve AB-iyimser bir pozisyon benimsemiş olan partiler için kullanılmaktadır. Avrupa şüpheciler kategorisi yine bu düşünceleri destekleyen ancak AB’nin şu anda ya da gelecekte bu düşünceleri uygulayacağı konusunda karamsar olan, Avroseyer ve AB-kötümser bir pozisyon benimsemiş olan partileri işaret etmektedir. Avrupa retçiler kategorisi ne bu düşünceleri ne de entegrasyon sürecini destekleyen partileri işaret eder ve Avrofobi ve AB-kötümser bir pozisyon benimsemiş olan partiler için kullanılmaktadır. Son olarak, Avrofobi ve AB-iyimser pozisyonlarını içeren Avrupa pragmatikler Avrupa entegrasyonu hakkındaki düşünceleri desteklememekle birlikte bu düşüncelere kesin bir şekilde muhalefet etmezler ve AB’yi desteklerler (Kopecky ve Mudde, 2002: 302-303).

Akademik literatürde yaygın olan bu iki tipoloji dışında ortaya birtakım farklı yaklaşımlar çıkmıştır. Örnek vermek gerekirse, bunlar içinde en bilinenlerinden biri Vasilopoulou'nun (2009) Avrupa aşırı sağ üzerine yaptığı çalışmasında öne sürdüğü Avrupa entegrasyonunun üç boyutlu tipolojisidir ve bu çalışmada parti konularını üç katlı bir boyut olarak ayırır: “ilke üzerine, pratik üzerine ve son olarak AB iş birliğinin geleceği üzerine olan pozisyonlar”. Buradan hareketle üç tür Avrupa şüpheciliği tanımlamaktadır: reddeden Avrupa şüpheciliği (*rejecting Euroscepticism*; üç boyuta da muhalefet olan partiler için); şartlı Avrupa şüpheciliği (*conditional Euroscepticism*; AB iş birliği pratiğine ve onun geleceğine karşı olan ancak AB işbirliği ilkesine karşı olmayan partiler için); ve uzlaşmacı Avrupa şüpheciliği (*compromising Euroscepticism*; daha fazla entegrasyona karşı olan ancak AB işbirliğini hem ilkesel olarak hem de pratikte destekleyen partiler için) (Vasilopoulou, 2009: 3). Şu ana kadar gösterilen tipolojilerden daha kompleks olanları da literatürde bulunmaktadır. Örneğin, Flood'un (2002) detaylı ve kapsamlı tipolojisi pozisyonları reddetme taraftarı (*rejectionist*), revizyon taraftarı (*revisionist*), az değişim ve statükoyu koruma taraftarı (*minimalist*), yavaş ve kademeli değişim taraftarı (*gradualist*), reformcu (*reformist*) ve hızlı değişim taraftarı (*maximalist*) şeklinde altıya ayırmaktadır.

Bu çalışma bu ve benzeri önde gelen tipolojilerin kullanışlılığını ve literatüre geçmiş yıllarda yaptıkları katkıyı kabul etmekle birlikte Szczerbiak ve Taggart'ın (2003) bu tipolojilere yönelik yaptıkları bazı eleştirileri de desteklemektedir. İlk olarak Avrupa şüpheciliği terimi Avrupa entegrasyonuna hem ilkeli hem de koşullu bir muhalefeti içermesine rağmen Kopecky ve Mudde'nin (2002) Avrupa retçi ve Avrupa-şüpheci partiler arasında bir çizgi çektiklerini ve prensipli bir muhalefet gözlemlendiği takdirde sadece Avrupa retçiler kategorisini kullandıklarını belirterek eleştirmektedirler (Szczerbiak ve Taggart, 2003: 8-9). Haklı olarak şu örneği vermektedirler: Kopecky ve Mudde'nin (2002) tipolojisinden hareket edilirse Birleşik Krallık'taki Bağımsızlık Partisi'ni (*Independence Party*) bir Avrupa-şüpheci parti olarak kategorize etmek mümkün olmamaktadır⁹ (Szczerbiak ve Taggart, 2003: 9). İkinci olarak, hem Kopecky ve Mudde (2002) hem de Flood'a (2002) atıfta bulunarak, Szczerbiak ve Taggart (2003: 10) şunu söylemektedir: “tipoloji ne kadar karmaşık ve ince taneliyse (*more complex and fine-grain*), partileri operasyonel hale getirmek ve kategorize etmek o kadar zor olur”.

Bu makale de yukarıda belirtilen “karmaşık ve ince taneli tipolojiler” yerine, yumuşak/sert Avrupa şüpheciliği vb. gibi sade bir yapıya dayanan bir tipolojiyi AB araştırmaları açısından daha kolaylaştırıcı ve işe yarar bulmaktadır. Ancak şu ana kadar aktarılan bilgilerin ışığında Taggart ve Szczerbiak'ın (2001)

⁹ Avrupa-şüpheci yönüyle ön plana çıkmış böyle bir parti için bunu söylemek çok da doğru bir çıkarım değildir.

yumuşak/sert Avrupa şüpheciliği ayırımından Avrupa entegrasyonuna muhalefet olgusunu daha iyi açıklayan ve bu açıdan daha kullanışlı bir tipolojinin de ortaya çıkarılabileceğini savunmaktadır. Bu konuda başlangıç noktası olarak Mair'ın (2007) politika-şüpheciliği (*policy-scepticism*) ve *polity*-şüpheciliği (*polity-scepticism*) ayrımı seçilmiştir.

Politika Şüpheciliği ve Polity Şüpheciliği

Avrupa şüpheciliği bir siyasi muhalefet olgusu olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda Mair (2007: 5), Otto Kirchheimer'a (1957) atıfta bulunarak üç farklı muhalefet biçimi olduğunu belirtmektedir: “klasik muhalefet” (hükümetin dışındaki aktörler hükümet politikalarına muhalefet ederler ancak hükümetin meşruiyetini de tanır); “ilkeli muhalefet” (hükümet dışındaki aktörler sadece hükümete değil onun meşruiyetine de muhalefet ederler yani “tüm yönetim sistemine” muhalefet ederler); ve son olarak “muhalefetin ortadan kalkması” (yani farklı görüşleri paylaşan ve birbirleriyle rekabet eden siyasi aktörlerin yokluğu ve “*polity*”nin kartel şeklinde bir hükümetinin olması). Sonrasında Mair (2007: 5), Kirchheimer'ın (1957) bu tipolojisini Dahl'ın (1966) kategorilerine bağlamak suretiyle klasik muhalefetin “hükümet politikalarına” karşı olabileceğini; ilkeli muhalefetin “*polity*” e karşı olabileceğini ve muhalefetin ortadan kalkmasının ise muhalefet yalnızca “hükümet personeline” karşı bir karşıtlık içindeyken söz konusu olabileceğini önermektedir. Mair'ın (2007: 6) çalışmasını bu araştırma açısından ön plana çıkaran ve diğer tipolojilerden ayıran başlıca özelliklerden biri şu görüştür:

(...) klasik muhalefet sınırlandığında veya kısıtlandığında, eleştirel aktörlerin ilkeli bir muhalefetin etrafında harekete geçmesi fazlasıyla muhtemel hale gelmektedir. Başka bir deyişle, eğer siyasi aktörler klasik muhalefeti geliştirme fırsatına sahip değiller ise bu durumda ya tamamen boyun eğip muhalefetin ortadan kaldırılmasına yol açarlar ya da isyan ederler.

Bu noktada Dahl'a (1966) değinmek suretiyle Mair (2007: 6-7) demokratik bir kurum olarak AB'nin demokratik kurumların gelişimine damgasını vuran üç dönüm noktasından birisine sahip olmadığını belirtmektedir. Buna göre Mair (2007: 6-7), vatandaşların karar alma süreçlerine oy vererek katılmalarına ve AB kurumlarında temsil edilme haklarına sahip olmalarına rağmen, “sistem içinde muhalefeti örgütlenme hakkının” eksik olduğunu iddia etmektedir: “AB'nin içinde muhalefet örgütlenemediğinde, neredeyse AB'nin kendisine yönelik muhalefetin örgütlenmesi zorunluluğunda kalıyor.” (Mair, 2007: 6-7) Dolayısıyla Dahl (1966), Kirchheimer (1957) ve Schapiro'ya (1965) dayanmak suretiyle, Mair (2007: 15) bir *polity*'de böylesine bir muhalefetin olmamasının aşağıdaki durumlara sebep verebileceğini belirtmektedir: a) “muhalefetin ortadan kalkmasına ve aşağı yukarı tam bir teslimiyeti” veya b) “*polity*'e karşı

ilkeli bir muhalefetin harekete geçmesine yani Avrupa karşıtı (*anti-European*) muhalefete ve yani Avrupa şüphecilği”.

Mair’ın (2007) aşağıda yer verilen argümanı, onun bu ayrımının Avrupa şüphecilği araştırması açısından neden değerli olduğunun önemli göstergelerindedir. Mair’a göre (2007: 16) “Avrupalı olanı” “yerli/yurtiçi olandan” ayırmak gittikçe daha zor olduğundan ve bu ikisi gittikçe daha da fazla birbiriyle bağlantılı hale geldiğinden, “Avrupa’dan duyulan memnuniyetsizlik” zamanla daha da genele yansıyan bir “*polity*-şüphecilğine” (*polity-scepticism*) dönüşmektedir. Argümana daha fazla açıklık katmak için Mair’ın (2007: 16) aşağıdaki görüşünü not etmek önemli olabilir:

Avrupa şüphecilği hakkında ve Avrupa’ya muhalefet hakkında konuştuğumuzda, bazen kendi ulusal kurumlarımıza ve yönetim şekillerine (*modes of governance*) yönelik olan şüphecilik ve muhalefet hakkında da konuşuyoruz. Bu nasıl yönetildiğimize dair şüpheciliktir ve benim görüşüme göre, sistem *içindeki* muhalefet için giderek daha sınırlı olan kapsam tarafından en azından kısmen beslenen bir şüpheciliktir bu- bu sistem ister Avrupalı ister ulusal isterse de aynı anda her ikisi de olsun.

Bu yüzden, Avrupa şüphecilği üzerine yapılacak herhangi bir araştırma aktörlerin sadece AB’ye yönelik görüşlerini değil, aynı zamanda aktörlerin kendi ulusal bağlamları hakkındaki görüşlerini de göz önüne almalıdır. AB ve ulusal bağlam iç içe geçmiş bir bütün, bir *polity* özelliği göstermekte ve ortaya çıkan muhalefet AB’den ziyade bu *polity*’e karşı çıkabilmektedir. Bu durum, özellikle AB üyesi ülkeler, ya da AB üyesi olmadıkları halde AB mevzuatını kabul eden üçüncü ülkeler için geçerlidir. AB üyesi olmayan ülkeler ile ilgili bu boyut ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde tartışılacaktır.

Bu önemli çalışmasında Mair (2007) *polity* Avrupa şüphecilği terimini kullanmamakta, yerine *polity*-şüphecilği (*polity-scepticism*) terimini tercih etmektedir ve hatta “Avrupa karşıtı muhalefet” (*anti-European opposition*) ve Avrupa şüphecilği terimlerini eş anlamlı olarak kullanmaktadır. Ancak Mair’a (2007) atıfta bulunarak Verney (2017) literatürde ilk kez “*polity* Avrupa şüphecilği” (*polity Euroscepticism*) ve “politika Avrupa şüphecilği” (*policy Euroscepticism*) terimlerini kullanmıştır. Bu araştırma, Verney’nin (2017) kavramlaştırmasının bu olgu açısından var olan gerçekliği çok daha iyi bir şekilde yakaladığını düşünmektedir. Öyle ki mevcut akademik literatür göz önüne alındığında Avrupa şüphecilğini Avrupa karşıtı muhalefete (*anti-European opposition*) ve dolayısıyla sadece “*polity* şüphecilğine” indirgemek son derece yanıltıcı olabilir. Çünkü Avrupa şüphecilği terimi hem AB’ye yönelik bir politika şüphecilğini (yani politika Avrupa şüphecilğini) hem de Avrupa karşıtı muhalefeti (*anti-European opposition*) (yani *polity* Avrupa şüphecilğini) işaret edebilir.

Sonuç olarak bu araştırma, politika Avrupa şüpheciliği ve *polity* Avrupa şüpheciliği terimlerini daha sonra ileri sürülecek yeni tipoloji için bir başlangıç noktası olarak kullanmayı uygun bulmaktadır. Mair ile (2007) aynı doğrultuda Verney de (2017: 169) *polity* Avrupa şüpheciliğini “bir sistem olarak AB’ye ve bunun uzantısı olarak üyeliğin devamına yönelik desteğin kaybı” olarak tanımlar ve politika Avrupa şüpheciliğini belirli AB politikalarıyla ilgili anlaşmazlıkların yaşandığı “normal demokratik siyaset sürecinin bir parçası” olarak değerlendirir.

Daha önce detaylı bir şekilde anlatılan Taggart ve Szczerbiak’ın (2001) politika Avrupa şüpheciliği kategorisi Verney’nin (2017) politika Avrupa şüpheciliği kategorisi ile tamamen örtüşmektedir. Ancak sert Avrupa şüpheciliği ve *polity* Avrupa şüpheciliği arasında önemli bir farklılık yatmaktadır. Sert Avrupa şüpheciliği Avrupa entegrasyonunun ilkeli bir reddi anlamına gelirken, *polity* Avrupa şüpheciliği bu ilkeli reddi de tanımında içermekle birlikte Avrupa-seviyesinde bir şüpheciliğin yanında “ulusal kurumlara ve yönetim şekillerine yönelik bir şüphecilik ve muhalefeti de” işaret etmektedir (Mair, 2007: 16). Bu özelliği ile geçmişte öne sürülen tüm tipolojiler ve kavramsallaştırma çabalarından ayrılmakta ve daha özgün bir yaklaşımla siyasi gerçekliği daha iyi anlamaya çalışan araştırmacılar için önemli bir yol açmaktadır.

Özetlemek gerekirse, politika Avrupa şüpheciliği ve *polity* Avrupa şüpheciliği şu kriterler ile birbirinden ayrılabilir; eğer bir partinin Avrupa şüpheciliği “AB’nin belirli politikalarıyla aynı fikirde olmamaktan” kaynaklanıyorsa ancak parti genel olarak AB’yi destekliyorsa (Verney, 2017: 169), bu durum politika Avrupa şüpheciliği olarak tanımlanabilir. Bir siyasi parti AB projesine tamamıyla muhalif ise ya da ulus-devletin bilindik sınırlarına dönmeyi arzuluyorsa (Mair, 2007: 3) veya “muhalefeti hükümetin içine entegre etmekte ve ona bir çıkış noktası sağlamakta başarısız olmuş” *polity*’e tamamıyla karşı çıkıyor ise böylesine bir parti *polity* Avrupa-şüpheci olarak nitelendirilebilir¹⁰. Başka bir deyişle, böylesine bir muhalefet ya ulusal seviyede ya Avrupa seviyesinde ya da her iki seviyede de muhalefet yapacak bir platformun yokluğu ya da eksikliği sebebiyle ortaya çıkabilir. Bu sebeple bu muhalefet yine sadece ulusal seviyede veya Avrupa seviyesinde ya da her iki seviyede de ortaya çıkabilir ve daha da ilginç bazen böylesine bir muhalefetin eleştirisinin Avrupa sevisinde mi yoksa yerel/ulusal seviye de mi çerçevesinde olduğu muğlak kalabilir. İşte bu durumda muhalefetin artık *polity*’e dönük olduğu söylenebilir.

¹⁰ Schapiro’ya (1965) Mair (2007: 6) tarafından atıfta bulunulduğu üzere.

Politika Şüphçiliği ve *Polity* Şüphçiliğinin Ötesinde Yeni Bir Tipoloji

Taggart ve Szczerbiak'ın (2001) da ileri sürdüğü gibi bir siyasi aktör ya da parti aynı anda hem Avrupa yanlısı (*pro-Avrupa*) hem de Avrupa-şüphçeci (*Euroseptic*) olarak tanımlanabilir mi? Mair'ın (2007) *polity* şüphçiliği spesifik olarak Avrupa şüphçiliğini kastediyor olmakla birlikte, onun politika şüphçiliği kategorisi mutlak bir şekilde Avrupa şüphçiliğine işaret etmemektedir [tabi ki Verney'nin (2017) tam aksine] ve dolayısıyla da Avrupa yanlısı terimi ile uyumludur. Bu makale Taggart ve Szczerbiak ile (2001) aynı görüşü paylaşmakta ve bir siyasi partinin aynı zamanda hem Avrupa-şüphçeci hem de Avrupa yanlısı olabileceğini öne sürmektedir. Ancak bu durumda şü soru ortaya çıkmaktadır. Hem Avrupa-şüphçeci hem Avrupa yanlısı bir parti (*a Euroseptic pro-European party*) ile, şüphçeci olmayan (*non-septic*) Avrupa yanlısı (*pro-European*) bir parti birbirinden nasıl ayırt edilmelidir? Örnek vermek gerekirse, Yunan SYRIZA örneğinde, bir dönem parti üyeleri partiyi "Avrupa yanlısı bir güç" olarak etiketleseler de (SYRIZA, 2015) parti sıkça literatür tarafından Avrupa-şüphçeci olarak tanımlanmakta ve analiz edilmektedir. Aynı şekilde literatürün sıkça Avrupa şüphçiliği ile ilişkilendirdiği İtalyan Beş Yıldız Hareketi'nin kurucusu dahi kendisini "Avrupa yanlısı" bir kişi olarak görmekte ve Avrupa'ya karşı olmadığını belirtmektedir (EFFD Group, 2014).

Çözüm olarak AB politikalarına karşı şüphçeci olmayan ve "şüphçeci olmayan Avrupa yanlısı" (*non-septic pro-European*) olarak etiketlendirilebilecek aktör ya da partiler aşığıdaki kriterlere göre tanımlanabilirler. Buna göre,

- seçim kampanyalarında ve parti manifestolarında/programlarında Avrupa entegrasyonuna yönelik eleştiriler yerine AB'nin olumlu yönlerine öncelik veren parti veya aktörler;

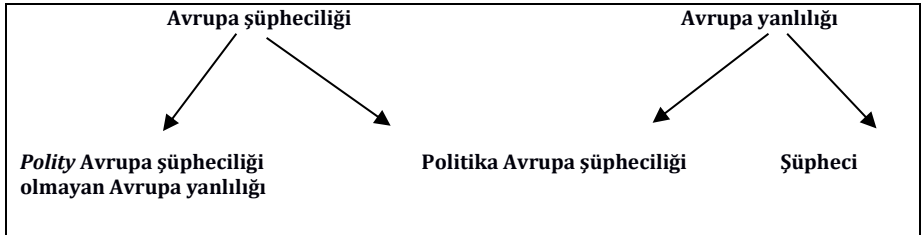
- kendileriyle diğer Avrupa-şüphçeci güçler arasına bir çizgi çekerek ayrım yapmak suretiyle Avrupa yanlısı söylem, argüman ve sembolleri bir temel rekabet aracı olarak kullanan partiler veya aktörler, Avrupa entegrasyonun şü anki halini koşulsuz bir şekilde destekledikleri sürece "şüphçeci olmayan Avrupa yanlısı" (*non-septic pro-European*) olarak etiketlenebilirler.

Daha önce de belirtildiği üzere, bir parti AB'nin bir politikasına katılmamakla birlikte ülkesinin AB'ye olan üyeliğinin devamını istiyor ya da AB'ye potansiyel üyeliğini destekliyor ise bu parti politika Avrupa şüphçiliği ile ilişkilendirilebilir. Bu doğrultuda bu makale politika Avrupa şüphçiliğini bir partinin kendisini Avrupa yanlılığı ile ilişkilendirip ilişkilendirmediğine bakmaksızın Avrupa şüphçiliği ve Avrupa yanlılığı arasında bir ortak kategori olarak görmektedir. Başka bir deyişle, bir Avrupa-şüphçeci parti Avrupa entegrasyonuna ya da ülkesinin AB üyeliğinin sürdürülmesine veya potansiyel üyeliğine karşı olmadığı sürece, o parti kendisini Avrupa yanlısı olarak

tanımlamasa dahi Avrupa yanlısı bir parti olarak ele alınmalı ve bu terim ile etiketlenmelidir. Bu Avrupa yanlılığının minimum tanımıdır.

Özetle, AB politikalarına karşı şüpheli olan “Avrupa-şüpheli Avrupa yanlısı” partiler veya aktörler (yani “politika Avrupa şüpheliler”) şu temel kriter ile tespit edilebilirler. Ülkelerinin AB’ye üyeliklerinin devamını (ya da potansiyel AB üyeliğini) destekleyen ancak AB’nin şu anki bazı özelliklerini eleştiren partiler veya aktörler (eleştirilerinin seviyesine bakılmaksızın) ülkelerinin AB üyeliğini destekledikleri ve bu pozisyonu korudukları sürece politika Avrupa-şüpheli olarak tanımlanabilirler. Bu kısmen Kopecky ve Mudde’nin (2002) tipolojisini teyit etse de, mevcut araştırma bu tipolojiyi Szczerbiak ve Taggart ile (2003) ortak gerekçeler dolayısıyla yeterli bulmamaktadır. Taggart ve Szczerbiak’ın (2001) meşhur yumuşak/sert Avrupa şüpheliği ayrımı ise gerek Kopecky ve Mudde’nin (2002) yine yukarıda yer verilen eleştirileri sebebiyle gerekse terimin nitel bir anlam yerine sadece bir derece (*degree*) ima etmesi sebebiyle tercih edilmemiştir. Ancak en önemli sebep olarak Mair’ın (2007) detaylı bir şekilde açıklanmış *polity* kavramına yaptığı vurgu öne sürülebilir.

Figür 1: Yeni bir Avrupa şüpheliği tipolojisi

Kaynak: Yazarın kendisi.

Bu makale Mair (2007) ve Verney’nin (2017) düşünceleri üzerine onların fikirlerini geliştirmek suretiyle inşa ettiği yeni bir tipolojiyi Figür 1’de sunmakta ve bunu Tablo 2’de “*polity* Avrupa şüpheliği”, “politika Avrupa şüpheliği” ve “şüpheli olmayan Avrupa yanlılığı” kategorilerinin özelliklerini açıklayarak detaylandırmaktadır.

Tablo 2: *Polity* Avrupa şüpheciliği, Politika Avrupa şüpheciliği ve Şüpheci olmayan Avrupa yanlılığı

<i>Polity</i> Avrupa şüpheciliği <i>Tanım gereği sadece</i> Avrupa şüpheci	Politika Avrupa şüpheciliği <i>Tanım gereği hem</i> Avrupa-şüpheci hem Avrupa yanlısı	Şüpheci olmayan Avrupa yanlılığı <i>Tanım gereği sadece Avrupa yanlısı</i>
Avrupa entegrasyonuna tamamen muhalefet ve ulus-devletin bilindik sınırlarına dönülmesinin desteklenmesi (Mair, 2007: 3)	AB'yi genel olarak desteklemekle birlikte bir AB politikasıyla anlaşmazlık (Verney, 2017: 169) Başka bir deyişle, AB'ye yönelik eleştiri yapmakla birlikte ülkenin AB üyeliğinin devamının ya da AB'ye potansiyel üyeliğinin desteklenmesi	Avrupa entegrasyonunun şu anki haline verilen koşulsuz destek
Ulusal kurumlara ve/veya Avrupa kurumlarına yönelik muhalefet (yani <i>polity</i> 'e yönelik muhalefet) Bu durum, ulusal ya da Avrupa seviyesinde muhalefet yapılabilecek bir platformun yokluğu ya da eksikliğinden de kaynaklanabilir	Aktör ya da partinin kendini Avrupa yanlılığı ile tanımlaması ya da aksine kendini Avrupa yanlılığı ile tanımlamaması	Seçim kampanyalarında ve parti manifestolarında/programlarında Avrupa entegrasyonuna yönelik eleştiriler yerine AB'nin olumlu yönlerine öncelik verilmesi Diğer Avrupa-şüpheci güçler ile kendi arasında ayırım yapmak suretiyle Avrupa yanlısı söylem, argüman ve sembollerin bir temel rekabet aracı olarak kullanılması

Kaynak: Yazarın kendisi.

AB Üyesi Olmayan Ülkeler ve Avrupa Şüpheciliği

Avrupa şüpheciliği üzerine çalışan bir araştırmacının şu ayrımı gözetmesi gerekmektedir: a) AB üyesi ülkelerde Avrupa şüpheciliği; b) Hali hazırda Schengen bölgesi ve Avrupa Ekonomik Alanı'nın (AEA) bir parçası olan ve AB üyesi olmayan ülkelerde Avrupa şüpheciliği; c) AB'ye aday olan ülkelerde Avrupa şüpheciliği ve d) AB üyeliği perspektifi olmayan ülkelerde Avrupa şüpheciliği. Çünkü AB mevzuatının bir ülkenin politik, ekonomik ve sosyal

hayatına ne kadar girdiği ile doğru orantılı bir şekilde Avrupa şüpheciliğinin de niceliği ve niteliği etkilenecektir.

AB üyesi ve AB'ye aday olan ülkeler arasında bir ayırım yapan, Gülmez (2014: 167) AB'ye üyelik koşulluluğuna karşı olma durumunu ifade eden ancak, mutlak olarak Avrupa'ya karşı çıkmayı gerektirmeyen “AB-şüpheciliği” (“*EU-scepticism*”) kavramını öne sürmektedir. “AB-şüpheciliği” kavramının öncelikli olarak AB üyesi ülkelerin incelenmesi için oluşturulmuş Avrupa şüpheciliğinden ve Avrupa şüpheciliği kategorilerinden farklı olduğunu öne sürmektedir (Gülmez, 2014: 168). Özellikle halihazırda Avrupa entegrasyonuna bir ölçüde katılmış ve hatta bazı politika alanlarında bazı AB ülkelerinden çok daha fazla entegre olmuş AB dışındaki ancak AEA ve Schengen içerisindeki ülkeler söz konusu olduğunda (bu ülkelerden biri olan ve 2008 finansal krizinden sonra bir süreliğine AB adaylığı da söz konusu olan İzlanda düşünüldüğünde) bu araştırma bu görüşe katılmamaktadır. Dahası akademik literatürde AB üyesi olmayan ülkelere yönelik yapılmış birçok çalışma AB üyesi ülkeler için de sıkça kullanılan Avrupa şüpheciliği tipolojilerini uygulamaktadır (Örneğin, Skinner 2013). Son olarak şu da belirtmeli ki literatüre en önemli tipolojilerden birini kazandıran Taggart ve Szczerbiak (2001) ilk incelemelerini dönemin AB aday ülkelerinden olan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için de yapmışlardır.

Ancak şu da belirtilmelidir ki eski çalışmalarına bir özeleştirici getirerek Szczerbiak ve Taggart (2003: 7), “AB üyeliğine yönelik alınan tutumları” Avrupa'ya yönelik parti pozisyonlarını bölen bir anahtar tanım değişkeni olarak kullanmanın zayıflığını da kabul etmişlerdir. Ayrıca, Kopecky ve Mudde (2002) tarafından kullanılan a) “AB’de gömülü olan, halihazırda temelinde yatan Avrupa entegrasyonu projesine destek ya da karşıtlık (bir partinin kendi ülkesinin üyeliğine karşı herhangi bir zamanda verdiği destek ya da karşı oluştan ziyade)”; b) AB’nin şu anki ya da planlanmış yeterliklerinin daha da fazla genişletilmesine yönelik tutumlar” gibi anahtar değişkenlerin gücünü de kabul etmişlerdir (Szczerbiak and Taggart, 2003: 7). Diğer bir taraftan Gülmez (2014), Kopecky ve Mudde’nin tipolojisini de eleştirmektedir. Örneğin, Kopecky ve Mudde’nin (2002) tipolojisinin AB’ye aday ülkelere uygulanışını elverişsiz bulmaktadır ve bu doğrultuda AB-kötümser ve Avrosever pozisyonlarını birleştiren Avrupa şüpheciliği kategorisini, bu kategorinin “AB dışındaki ülkelerde bariz bir politika çıkış noktası bulmadığını” söyleyerek eleştiren Batory’e (2008: 267) de atıfta bulunmaktadır. Gülmez (2014: 168-169) şunu sormaktadır: “Eğer AB’nin şu anki ve gelecekteki projeksiyonları hakkında kötümseren, neden evvela AB’ye katılmayı dilersiniz ki?” Bu soru farklı senaryoların varsayımı ile farklı şekillerde yanıtlanabilir. Ancak yukarıdaki soruya en azından bir varsayımsal cevap vermek uygun olacaktır: Bu, örneğin, Avrupasever (*Europhile*) bir siyasi partinin AB’ye yönelik tüm

karamsar tahminlerine rağmen kendi sorunlarını kısa ve/veya uzun vadede çözmek için AB'ye katılmaktan daha iyi bir alternatif ya da çözüm yolu göremediği bir ulusal bağlam olabilir. Benzer varsayımsal senaryolar arttırılabilir.

Son olarak, bu araştırma “politika Avrupa şüphenciligi”, “*polity* Avrupa şüphenciligi” ve “şüpheli olmayan Avrupa yanlılığı” kavramlaştırma girişiminin hali hazırda AB dışındaki ülkelerin AB'ye karşı parti muhalefetine de önemli özelliklerini ortaya koyduğunu ileri sürmektedir. Örneğin, ülkesinin AB üyeliği başvurusunu destekleyen ancak AB'nin bir politika alanına çok şiddetli bir şekilde eleştirel yaklaşan bir siyasi parti bir “politika Avrupa şüpheli” parti olarak düşünülebilir. Aynı düşünceden hareketle, eğer bir parti Avrupa entegrasyonuna tamamen karşıysa ve/veya ulus-devletin sınırları içerisinde kalmayı istiyorsa (ideolojik motivasyonlar ya da sadece ulusal çıkarların savunulması sebebiyle) bu parti bir “*polity* Avrupa şüpheli” parti olarak görülebilir. Mair'ın (2009) öne sürdüğü gibi, AB üyesi ülkelerde Avrupa entegrasyonuna muhalefet AB tarafından kısıtlanmış ve seçmenin taleplerinden ziyade bu kısıtlamanın çizdiği çerçevede hareket eden sorumlu (*responsible*) hükümetlere bir tepki olarak da doğabilir ve böylesine bir gelişmenin AB üyesi olmayan bir ülke için söz konusu olması beklenemeyebilir. Ancak, AB'nin ekonomi politikalarına ve demokrasi açığı sorununa karşıtlığı da içerebilecek ulusal çıkarlar ve ideolojik motivasyonlar AB dışındaki bir siyasi partinin “*polity* Avrupa şüpheli” bir pozisyon almasını kolaylıkla teşvik edebilir. Daha da önemlisi, Avrupa projesine kısmen de olsa entegre olan AEA ülkeleri (İzlanda, Norveç gibi) söz konusu olduğunda *polity* Avrupa şüphenciliklerinin tüm özellikleri (buna AB mevzuatı tarafından kısıtlanmış sorumlu hükümetlere yönelik muhalefet de dahil olmak üzere) teorik açıdan böyle bir ülkedeki siyasi partilerde görülebilir.¹¹ Son olarak AB genelinde sorumlu hükümetlerin sayılarının artması, AB'ye üye olmayan ülkelerdeki partiler tarafından da entegrasyona karşı çıkmak için bir gerekçe olarak araçsallaştırılabilir. Tüm bunların ışığında *polity* Avrupa-şüpheli muhalefetin gerekçelerinin¹² AB'ye üye olmayan ülkelerde AB ekonomisine ve/veya demokrasisine yönelik eleştirileri de içeren ulusal çıkarlar ve ideolojik motivasyonlar gibi diğer gerekçelerin de eklenmesiyle genişletebileceğini söylemek mümkündür.

¹¹ Bu konuda, İzlanda'da bir parti vakası üzerinde yeni tipoloji uygulanarak yakın zamanda yapılmış bir çalışma için bkz. Ozkardes (2022).

¹² Bu durum Mair (2009) tarafından sorumlu hükümetlere karşıtlığa da bağlanmaktadır.

Sonuç

Bu makale akademik literatürdeki mevcut çalışmaların ışığında eleştiriler bir anlayışla hem AB üyesi ülkeleri hem de AB dışındaki diğer Avrupa ülkelerindeki Avrupa şüpheciliğini anlamak için yeni bir tipoloji önermiştir. İlk olarak Avrupa şüpheciliği olgusunun siyasi açıdan alakası ve önemine odaklanmak suretiyle ampirik bazı örnekler de vererek bir arka plan sunmuş, devamında olgunun tanımı ve tipoloji haline getirilmesi açısından geçmişte yapılmış çalışmalara yer vermiştir. Son olarak, başlıca Mair'in (2007) politika-şüpheciliği ve *polity*-şüpheciliği ayırımından hareketle yeni bir tipoloji ortaya koymuştur.

Makale siyasi partilerin Avrupa şüpheciliği açısından analiz edilme süreçlerinde AB'yi ulus-devletten tamamen ayrı olarak gören bir yaklaşımdan ziyade söz konusu muhalif olunan siyasi varlığın Mair (2007) tarafından bir *polity* olarak bütüncül bir şekilde ele alınmasını Avrupa şüpheciliği olgusunun doğasına yönelik yapılmış önemli bir katkı olarak görmektedir. Bu katkıyı daha sofistike bir tipoloji ile geliştirmiştir. Bu geliştirmenin en önemli ayaklarından biri ise “politika Avrupa şüpheciliği” ve “şüpheci olmayan Avrupa yanlılığı” kategorileri arasına çok net bir çizgi koyarak Avrupa yanlılığı olgusundaki karmaşaya yönelik getirdiği çözüm önerisidir. Bu doğrultuda siyasi partilerin AB'ye yönelik pozisyonlarının üç farklı kategori ile tanımlanabileceğini önce sürmüştür: “politika Avrupa şüpheciliği”, “*polity* Avrupa şüpheciliği” ve “şüpheci olmayan Avrupa yanlılığı”.

Ortaya konulan yeni tipolojinin öncelikli olarak siyasi partilerin ve siyasi elitin Avrupa şüpheciliğinin analiz edilmesinde kullanılmak üzere oluşturulduğunun altı çizilmelidir. Nitekim üzerine inşa edilen tipolojilerin çoğu da siyasi parti ve aktörleri göz önüne alarak inşa edilmiştir. Ancak, literatürde bu tür tipolojilerin de seçmen Avrupa şüpheciliğinin (örneğin Verney, 2017) veya sivil toplum Avrupa şüpheciliğinin (örneğin, Büyükbay, 2014) incelenmesinde kullanıldığı da belirtilmelidir.

Makalenin kapsamından çıkmamak adına Avrupa'daki hangi partilerin öne sürülen tipolojinin kategorileri için bariz örnekler oluşturabileceği sorusuna yanıt verilmemiştir. Öyle ki akla gelen bazı bariz örnekler rahatça ileri sürülebileceği halde detaylı bir ampirik analizin yokluğunda bu iddiaların spekülatif olma riski mevcuttur. Dolayısıyla akademik literatüre sadece teorik açıdan katkı sağlamak amaçlı öne sürülmüş bu yeni tipolojinin kullanılmasıyla yapılacak yeni çalışmaların yine akademik literatüre büyük fayda sağlayacağı umulmaktadır.

Kaynakça:

- Archer, C. (2000) “Euroscepticism in the Nordic Region”, *Journal of European Integration*, 22(1): 87-114.
- Batory, A. (2008) “Euroscepticism in the Hungarian Party System: Voices from the Wilderness?”, A. Szczerbiak ve P. Taggart (der.) *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism Volume 1 Case Studies and Country Surveys*, (Oxford: Oxford University Press), s. 263-276.
- Bertoncini, Y. ve Koenig, N. (2014) “Euroscepticism or Europhobia: Voice vs. Exit?”, *Notre Europe*, 121: 1-20.
- Büyükbay, C. (2014) “Euroscepticism in Turkey: The discursive construction of Europe and European integration”, Doktora Tezi, University of Zurich, Zurich, İsviçre.
- Clements, B. Nanou, K. ve Verney, S. (2014) “We No Longer Love You, But We Don’t Want To Leave You’: The Eurozone Crisis and Popular Euroscepticism in Greece”, *Journal of European Integration*, 36(3): 247-265.
- Dahl, R. A. (1966) “Preface”, In R. A. Dahl (der), *Political Oppositions in Western Democracies*, (New Haven: Yale University Press).
- EFDD Group (2014) “EFDD Group Meeting - The Europe we want - Beppe Grillo’s speech in Strasbourg”, <https://www.youtube.com/watch?v=A6o5IWsyCc&t=93s&ab_channel=EFDDGroup> , (11 Mart 2022).
- Flood, C. (2002) “Euroscepticism: A Problematic Concept”, Konferans Bildirisi, UACES 32nd Annual Conference, Belfast, 2-4 Ekim.
- Freire, A. Teperoglou, E. ve Moury, C. (2014) “Awakening the Sleeping Giant in Greece and Portugal? Elites’ and Voters’ Attitudes towards EU Integration in Difficult Economic Times”, *South European Society and Politics*, 19(4): 477-499.
- SYRIZA (2015) “GUE/NGL condemns scaremongering and gives its full backing to SYRIZA”, <<https://www.syriza.gr/article/id/59814/GUE-NGL-condemns-scaremongering-and-gives-its-full-backing-to-SYRIZA.html>>, (11 Mart 2022).
- Gulmez, S. B. (2014) “Opposing Europe or opposing the EU? Re-Evaluating Party Positions on EU accession in candidate countries”, C. Rumford ve D. Buhari-Gulmez (der.) *European Multiplicity*, (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing), ss. 167-185.
- Harmsen, R. ve Spiering, M. (2004) “Introduction: Euroscepticism and the evolution of European political debate”, R. Harmsen ve M. Spiering (der.) *Euroscepticism: party politics, national identity and European integration*, *European Studies*, (Amsterdam: Rodopi), ss. 13-35.

- Hloušek, V. ve Kaniok, P. (2014) “Strategic or Identity-based Euroscepticism? The Euro Discourse of Vaclav Klaus”, *Romanian Journal of Political Science*, 14(1): 35-60.
- Hooghe, L. ve Marks, G. (2007) “Sources of Euroscepticism”, *Acta Politica*, 42(2): 119-127.
- Kircheimer, O. (1957) “The Waning of Opposition in Parliamentary Regimes”, *Social Research*, 24(1): 127-156.
- Kopecky, P. ve Mudde, C. (2002). “The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe”, *European Union Politics*, 3(3): 297-326.
- Leconte, C. (2010) *Understanding Euroscepticism* (Londra: Palgrave Macmillan).
- Leconte, C. (2015) “From pathology to mainstream phenomenon: Reviewing the Euroscepticism debate in research and theory”, *International Political Science Review*, 36(3): 250-263.
- Mair, P. (2007) “Political Opposition and the European Union”, *Government and Opposition*, 42(1): 1-17.
- Mair, P. (2009) “Representative versus Responsible Government”, MPIfG Working Paper 09/8, <<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/41673/1/615284884.pdf>>, (12 Mart 2022).
- Mudde, C. (2004) “The populist zeitgeist”, *Government and opposition*, 39(4): 541-563.
- Ozkardes, A. C. (2022) “Radical Left Euroscepticism meets Government Participation in Iceland: the case of the Left-Green Movement”, *European Politics and Society*, basım öncesi çevrimiçi yayınlanmış, 21 Haziran 2022, DOI: 10.1080/23745118.2022.2090487.
- Schapiro, L. (1965) “Foreword”, *Government and Opposition*, 1(1): 1–6.
- Skinner, M. S. (2013) “Different varieties of Euroscepticism? Conceptualizing and explaining Euroscepticism in Western European non-member states”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 51(1): 122-139.
- Spiering, M. (2004) “British Euroscepticism”, R. Harmsen ve M. Spiering (der.) *Euroscepticism: party politics, national identity and European integration* (Rodopi: Amsterdam), ss. 127-149.
- Szczerbiak, A. ve Taggart, P. (2003) “Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality”, *SEI Working Paper*, 69, the Sussex European Institute, <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-69.pdf&site=266>>, (20 Nisan 2022).

- Sørensen, C. (2008) “Love me, love me not... A typology of public Euroscepticism”, *EPERN Working Paper* (19), the Sussex European Institute, <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-19.pdf&site=266>>, (20 Nisan 2022).
- Taggart, P. ve Szczerbiak, A. (2001) “Parties, positions and Europe: Euroscepticism in the EU candidate states of Central and Eastern Europe”, *Opposing Europe Research Network Working Paper* (2), the Sussex European Institute, <<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-2.pdf&site=266>>, (20 Nisan 2022).
- Teperoglou, E. ve Belchior, A. M. (2020) “Is ‘Old Southern Europe’ Still Eurosceptic? Determinants of Mass Attitudes before, during and after the Eurozone Crisis”, *South European Society and Politics*, basım öncesi çevrimiçi yayınlanmış, 30 Ekim 2020, DOI: 10.1080/13608746.2020.1805878.
- Usherwood, S. ve Startin, N. (2013) “Euroscepticism as a Persistent Phenomenon”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 51(1): 1-16.
- Vallaste, K. (2013) “Euroscepticism: Problem or Solution?: Framing Euroscepticism in Mainstream Media and Writings by Eurosceptics in Sweden, Finland and Estonia 2000-2006”, Doktora Tezi, University of Helsinki, Helsinki, Finland.
- Vasilopoulou, S. (2009) “Varieties of Euroscepticism: The Case of the European Extreme Right”, *Journal of Contemporary European Research*, 5(1): 3-23.
- Vasilopoulou, S. (2013) “Continuity and change in the study of Euroscepticism: Plus ça change?”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 51(1): 153-168.
- Verney, S. (2015) “Waking the ‘sleeping giant’ or expressing domestic dissent? Mainstreaming Euroscepticism in crisis-stricken Greece”, *International Political Science Review*, 36(3): 279-295.
- Verney, S. (2017) “Losing Loyalty: The rise of polity Euroscepticism in Southern Europe”, B. Leruth, N. Startin ve S. Usherwood (der.) *The Routledge Handbook of Euroscepticism*, (Oxon ve New York: Routledge), ss. 168-185.